

Bitmeyen Savaş :Diyarbakır'da Terör-Uyuşturucu İlişkisi

Never Ending Battle :Terrorism-Drugs Nexus in Diyarbakır

Doç. Dr. Hakan Cem Çetin - Dr. Hacı Duru

Öz

Güneydoğu Anadolu'nun en büyük ili olan Diyarbakır, terör kaynaklı eylemlerin olduğu kadar, Türkiye'deki uyuşturucu üretiminin de merkezinde bir şehir durumundadır. Türkiye'de mevcut yasadışı kenevir ekiminin üçte ikisi bu şehirde yapılmaktadır. Terör ve uyuşturucu gerçeği, Diyarbakır'ı, ülkemizdeki diğer bütün şehirlerden ayrı bir yere koymaktadır.

Bu çalışmanın konusunu, terörizm ile uyuşturucu arasındaki ilişki oluşturmaktadır ve bu çerçevede terör olaylarının uyuşturucu üretimine, tüketimine ve kaçakçılığına olan etkisi araştırılmıştır. Bununla ilgili olarak bir dizi hipotez oluşturulmuş ve oluşturulan hipotezler, nitel ve nicel veriler kullanılarak test edilmiştir. En sonunda ise elde edilen bulgular tartışılarak, önerilere ve politika önerilerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Uyuşturucu, PKK, Diyarbakır

Abstract

Diyarbakır, the largest province of the Southeastern Anatolia, is a city at the center of drug production as well as acts of terrorism originated in Turkey. In Turkey, two-thirds of current illicit cannabis cultivation is done in this city. The reality of terrorism and drug separates Diyarbakır from all other cities in this country.

The subject of this study is the nexus between terrorism and drug and in this context, the effects of terrorism on the drug production, consumption and trafficking were examined. A set of hypotheses were formed and tested by using both qualitative and quantitative data. Finally, the findings were discussed and policy recommendations were presented.

Keywords: Terrorism, Drug, PKK, Diyarbakır

Giriş

PKK terör örgütünün hayalini kurduğu Kürt devletin başkenti olan Diyarbakır, aynı zamanda, terör kaynaklı eylemlerin olduğu kadar, Türkiye'deki uyuşturucu üretiminin de odağında bir şehir durumundadır. Öyle ki, iklim yapısının müsaitliği, arazisinin verimli olması, coğrafi koşullar ve her şeyden önemlisi terör faaliyetlerinin yoğunluğu gibi faktörler sebebiyle, Türkiye'de mevcut yasadışı kenevir ekiminin üçte ikisi bu şehirde yapılmaktadır (UTSAM, 2013). Bu anlamda, terör ve uyuşturucu gerçeği, Diyarbakır'ı, ülkemizde ki diğer bütün şehirlerden ayrı bir yere koymaktadır.

İşte bu çalışmanın konusunu, terörizm ile uyuşturucu (üretimi, kaçakçılığı, tüketimi) arasındaki ilişki oluşturmaktadır. Böyle bir çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için ise, Diyarbakır elverişli bir laboratuvar konumundadır.

Diyarbakır şehrinde, terör-uyuşturucu ilişkisi değişik açılardan ele alınabilir ve en geniş anlamda şu iki soru sorulabilir: Birincisi, terör eylemlerinin uyuşturucu üretimi, kaçakçılığı, ya da tüketimine etkisi nedir? İkincisi, uyuşturucu üretimi, kaçakçılığı, ya da tüketiminin terör eylemlerine etkisi nedir? Bu soruları daha anlaşılır hale getirmek için şöyle açabiliriz: Birincisi, Türkiye'nin diğer birçok ilinde de uyuşturucu ya üretilmekte ve kaçakçılığı yapılmakta, ya da tüketilmektedir. Ama Türkiye'nin her ilinde terör olayları Diyarbakır'daki kadar sık yaşanmamaktadır. Diyarbakır'da terör olaylarının bu kadar sıklıkla gerçekleşiyor olması, yani terör gerçeği, Diyarbakır'daki uyuşturucu üretimini, kaçakçılığını, ya da tüketimini diğer illerdeki uyuşturucu üretimi, kaçakçılığı veya tüketiminden farklı kılıyor mu? Eğer farklı kılıyorsa, nasıl? İkincisi, PKK, Türkiye'nin değişik illerinde

faaliyet gösteren bir terör örgütüdür. PKK'nın sözde eyaletler ve bu eyaletlere bağlı alt komutanlıklar şeklinde örgütlendiği istihbarat örgütlerince bilinen bir konudur. Diyarbakır'da uyuşturucu üretimi, kaçakçılığı ve tüketiminin yüksek seviyede olması, PKK'nın Diyarbakır kadrosunun gerçekleştirdiği eylemleri, diğer illerdeki kadroların gerçekleştirdiği eylemlerden sayıca ve nitelik açısından farklı kılmakta mıdır? Eğer farklı kılıyorsa, nasıl?

Biz bu çalışmada yukarıdaki sorulardan birincisini, yani terörün uyuşturucuya olan etkisini cevaplamaya çalıştık. Pratikte edindiğimiz izlenim ve yaptığımız gözlemler, terör eylemlerinin uyuşturucu üretimi, kaçakçılığı ve tüketimine etkisinin olduğuna işaret ediyordu. Önce bu etkinin nasıl olduğunu formüle etmeye çalıştık. Daha sonra da böyle bir etkinin gerçekten de var olup olmadığını verilerle test ettik. Kısacası, terörizm-uyuşturucu ilişkisi ile ilgili daha önce yapılmış bilimsel araştırmalar ve kendi gözlemlerimiz ışığında hem kırsal hem de şehir merkezi ile ilgili bir dizi hipotez oluşturduk. Hipotezlerimiz ise şunlardır: terör örgütü PKK, eylemlerini çoğunlukla Diyarbakır kırsalında uyuşturucu ekiminin de yapıldığı bölgelerde gerçekleştirmektedir. Bu durum, uyuşturucu ile mücadele eden güvenlik birimlerinin, terörden kaynaklı risk sebebiyle bu bölgelerde operasyon yapmasını zorlaştırmakta ve bu da neticede, uyuşturucu üretiminde artışa neden olmaktadır. Yine PKK, Diyarbakır şehir merkezinde eylemlerini uyuşturucu ticaretinin de çok olduğu yerlerde yoğunlaştırmaktadır. Bu durum ise, uyuşturucu ile mücadele eden güvenlik birimlerinin, buralara, belli güvenlik tedbirleri almadan girişini ve operasyon yapmasını güçleştirmektedir. Sonuç olarak bu da, uyuşturucu ticaretinde artışa neden olmaktadır.

Hipotezler, nitel ve nicel veriler kullanılarak test edilmiştir. Bunlara ilaveten, yukarıdaki ikinci soru, yani uyuşturucunun teröre etkisi ile ilgili ayrı bir hipotez de şu olabilir: PKK terör örgütü, Diyarbakır'da gerçekleştirilen uyuşturucu kaçakçılığından önemli oranda nemalanmaktadır. Yine, açık kaynaklara da yansımış istihbarat raporları ışığında bilinen bir gerçek şu ki, PKK yapılanması içinde finansal anlamda kendi kendine yetip de Kandil'e para gönderebilen sözde tek eyalet Amed (Diyarbakır) eyaletidir. Uyuşturucu kaçakçılığı ise, maddi kaynaklar açısından sözde Amed eyaletinin elini güçlendirmektedir. Bu sebeple, PKK'nın sözde Amed eyalet kadrosu diğer eyalet kadrolarına nazaran daha sık ve kaliteli ey-

lemler yapabilmektedir. Biz bunun da araştırılmaya değer ve ilginç bir hipotez olduğunu düşünüyoruz. Ancak elde henüz bu hipotezi test edebilecek veriler olmadığı için bu hipotez, sonraki araştırmalara konu edilebilir.

Makalenin planı şu şekildedir: önce terör-uyuşturucu ilişkisi ile ilgili literatür özetlenmiştir. Bu yapılırken, narko-terör konusuna kısaca temas edilmiş ve yanı sıra, PKK-uyuşturucu ilişkisini anlatan literatür dikkate alınmıştır. Daha sonra hipotezleri test etmek için kullanılan veriler incelenmiş ve bilahare, elde edilen bulgular tartışılarak, önerilere ve politika önerilerine yer verilmiştir.

Terörizm-Uyuşturucu İlişkisi ya da Narko-Terörizm

Soğuk Savaş döneminde uluslararası arenada çokça görülen 'devlet destekli terörizm' fenomeni, Sovyetler Birliği kontrolündeki demir perdenin yıkılmasıyla hayli azalmış ve bu durumdan terör örgütleri de epeyce etkilenmişlerdir. Mali kaynak bulma noktasında sıkıntı çeken örgütler için organize suç aktiviteleri ve özellikle de uyuşturucu madde kaçakçılığı önemli bir gelir kaynağı haline gelmiştir (Davids, 2002). 1980'lerde Latin Amerika'da başlayan uyuşturucu-terör ilişkisi, terörizmin evriminde önemli bir paya sahiptir (Hartelius, 2008). Öyle ki, 1990'lar terör-uyuşturucu bağlantısının teyit edildiği yıllar olmuş ve bu dönemle birlikte, organize suç örgütleri ile terör örgütleri arasında yapısal ve operasyonel benzerlikler görülmeye başlanmıştır.

Terörizm ile uyuşturucu arasında var olan ilişki, uluslararası mahfillerde de çok konuşulan ve literatürde bir o kadar işlenen konulardan birisidir. Konunun iki taraflı bir yönü vardır. Sarkacın bir tarafında örgütsel faaliyetlerini yürütürken terörvari eylemlerle şiddeti benimsemiş uyuşturucu kartelleri varken, diğer tarafta ise uyuşturucudan nemalanan terör örgütleri bulunmaktadır.

Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD) 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen Dünya Ticaret Merkezi ve Penta-gon saldırılarına kadar narko-terörizm ifadesi çoğunlukla tek yönlü olarak ele alınmaktaydı (Davids, 2002). Narko-terörizm derken kastedilen ise, özellikle 1980'li yıllarda Kolombiya'da etkili olan Medellin gibi uyuşturucu kartellerinin, kaçakçılık

faaliyetleri içerisindeyken, başta güvenlik güçleri olmak üzere devlet görevlilerine yönelik olarak adam kaçırmaya, bomba yüklü araçlarla saldırma gibi daha çok terör örgütlerince başvurulan eylemleri gerçekleştirmeleri idi (Björnehed, 2004). Hakikaten Medellin karteli gibi uyuşturucu örgütleri 1970'li yıllardan sonra Güney Amerika'da başta Kolombiya olmak üzere Peru, Bolivya gibi ülkeleri kasıpkavurarak aynen terör örgütlerinin başvurdukları metotları uygulayarak, pek çok polis şefini, politikacıyı, sivil toplum örgütü mensuplarını ve diğerlerini ya kaçırmış ya da bombalı saldırılarla öldürmüştür (Arnold, 2005). Devlet görevlilerinin mücadele etmekte zorlandıkları bu dönemde ABD devreye girerek sağladığı istihbari ve lojistik desteklerle bu kartellerin yok edilmesinde veya güçsüzleştirilmesinde çok önemli bir rol oynamıştır (Carpenter, 2003).

11 Eylül saldırılarının akabinde ise, bu saldırıların sonucu olarak ABD' de görülen terör konularına inanılmaz derecede yoğunlaşma sonrasında narko-terörizm tanımında önemli bir değişiklik meydana gelmiştir (Kenney, 2007). Özellikle, narko ibaresinin ikinci planda kaldığı bu yeni dönemde terörizm vurgusu daha çok öne çıkartılmıştır. Resmi olarak ilk defa Amerikan Federal Uyuşturucu ile Mücadele Teşkilatı (DEA) tarafından dillendirilen bu yeni tanımda narko-terörizm, terör örgütlerinin, örgüte finans kaynağı sağlama noktasında uyuşturucu madde kaçakçılığı faaliyetlerini kolaylaştırarak, kaçakçıları ve eylemlerini himaye etme karşılığında gelir elde etme faaliyetlerinin bütününe kapsar hale gelmiştir (Hutchinson, 2002). DEA'nın bu yeni tanımı dolayısıyla bütün dünyada terör örgütlerinin uyuşturucu ve uyuşturucu madde kaçakçıları ile olan ilişkileri daha bir dikkat çekici hale gelmiş ve hemen her ülkede konsept değişikliğine sebebiyet vermiştir.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi' de, Aralık 2009 yılında bağlayıcı olmayan bir açıklamayla, uyuşturucu kaçakçılığını, uluslararası güvenliğe ciddi bir tehdit olarak gördüğünü deklare etmiştir. Konsey yaptığı açıklamayla dünyanın değişik bölgelerinde faaliyet gösteren organize suç şebekeleri ile terör örgütleri arasında işbirliğine dikkat çekerek, terörün finansman kaynağını giderek artan bir trendle uyuşturucunun oluşturmaya başladığını belirtmiştir (BM, 2009).

Shelley (2002)'ye göre, Soğuk Savaş yılları boyunca sınıraşan organize suç grupları ile terörizm birbirinden ayrı fenomenler olarak değerlendiriliyordu. Bununla

beraber, Soğuk Savaşın sona ermesi ve asıl sponso-run, yani Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla terör örgütleri finansal açıdan ciddi bir sıkıntı içine girdiler. İlâveten, McCulloch ve Pickering (2005), ABD'nin, 11 Eylül saldırıları sonrasında ilan ettiği 'terörizmle savaş' felsefesi doğrultusunda terörü finanse ettiğini düşündüğü kişi, vakıf ve organizasyonlara yönelik sıkı takibinin ve bu amaçla uluslararası bankacılığın disiplin altına alınmasının, terör örgütlerini finansman bulabilecekleri yeni alanlara yönelttiğini iddia ederler. Onlara göre, bu yeni alanların en önemlilerinden birisi uyuşturucu olarak görülmüş ve böylece terör örgütleri, yeni dönemin narko-teröristleri olarak organize suç şebekelerinin yanlarında yerlerini almışlardır.

Aslında, Björnehed (2004) gibi bazı yazarlar, içeriğindeki dualite sebebiyle narko-terörizmin sorunlu bir kavram olduğunu ve bu durumun, bu kavram üzerine yapılan tartışmaları kolaylaştırmaktan ziyade, zorlaştırdığını iddia etmektedirler. Yine aynı şekilde, Weinberg ve arkadaşları (2004) ise, terörizm kavramının siber-terörizm ve narko-terörizm gibi ifadelerle çok fazla esnetildiğini ve bu geniş kullanımın kavram kargaşasına yol açabileceğini düşünmektedirler. Hatta sırf bu sebeple narko-terörizm terimini kullanmaktan özenle kaçınan yazarlar bile vardır (Dishman, 2005).

Narko-terörizm kavramının belirsizliğini kabul ve teorik bir çerçeve sağlamak adına Tamara Makarenko (2004) tarafından suç-terör sürekliliği modeli geliştirilmiştir. Bu model, sarkacın her iki yanına organize suç ve terörizmi yerleştirerek, özellikle 1990'lardan bu tarafa organize suç ile terör arasındaki artan etkileşimi ortaya koymaktadır. Buna göre, organize suçla terör örgütleri arasında dört farklı ilişki formu mevcuttur: ittifaklar, operasyonel motivasyonlar, çakışma ve kara delik. Bu modelde her iki örgüt tipi de, eylem ve faaliyetlere konu motivasyon ile eylem ve faaliyetlerin gerçekleştirildiği çevre temelinde değerlendirilmektedirler. Yani örgüt eylemlerinde ve pozisyonunda motivasyon sabit değil değişkendir ve dahili ve harici etkenler bu değişkenliğe etki etmektedir. Mesela, Özbekistan İslami Hareket (IMU) lideri Juma Namangani'nin Kasım 2001 tarihindeki hava saldırısında öldürülmesi, bu örgütün motivasyonunda önemli bir değişikliğe sebebiyet vermiştir. Şöyle ki, Namangani liderliğinde ideolojik temelli faaliyet gösteren ve şiddet eylemlerinde bulunan örgüt, liderini yitirdikten sonra ideolojik yönünü büyük ölçüde kay-

betmiş ve bu aşamada finansal motivasyon ön plana çıkmıştır. Bu suretle IMU, organize suç örgütü gibi hareket eden bir terör örgütüne dönüşmüştür (Makarenko, 2004).

Sanderson (2004)' a göre, terör örgütleri ile organize suç şebekeleri, organizasyonel ve operasyonel açıdan benzer karakteristiklere sahip olmakla beraber, nihai hedefler açısından birbirlerinden ayrılırlar. Organize suç grupları için uyuşturucu kaçakçılığında hedef maddi kazanç elde etmek iken, terörist örgütler için uyuşturucudan elde edilen gelir politik ve ideolojik amaçlar için araç durumundadır (Sanderson, 2004; Shelley ve Picarelli, 2002).

Özetle, narko-terörizm, sıklet noktası aynı olan iki yönlü bir sarkaç olarak hem terör, hem de uyuşturucu ile mücadeleye vurgu yapmaktadır. Bu konuda konjonktürel davranmaktan ziyade meseleye bütüncül yaklaşmak önem arz etmektedir. Björnehed' e göre (2004), 11 Eylül saldırılarından sonra terörle mücadele çok daha öne çıkmış ve işin uyuşturucu boyutu bir hayli geri plana itilmiştir. DEA' nın yüzlerce personelinin uçuş güvenlik görevlisi olarak görevlendirilmesi ve analiz görevlilerinin FBI' a kaydırılması, yine Sahil Güvenliğe terör öncelikli görev verilmesi bu durumu en iyi şekilde anlatmaktadır. Bunun sonucunda ise, Karayiplerden ABD'ye yönelik uyuşturucu trafiğinin yüzde 25'lik artış kaydedildiği raporlara girmiştir (Björnehed, 2004). Yine Björnehed (2004, p.320), bilinenin aksine terör-uyuşturucu sarmalının en iyi örneklerinden birisini teşkil eden Afganistan' da bile uyuşturucuyla mücadelenin terörle mücadeleye feda edildiğini ve Birleşmiş Milletler Afganistan Barışı Koruma Misyonu (ISAF) personelinin uyuşturucu ekimine ya da kaçakçılığına, çok istisnai durumlar halinde müdahale etmeme şeklinde talimatlandırıldığını iddia etmektedir.

Pkk-Uyuşturucu İlişkisi ve Diyarbakır

Diyarbakır, geçmişte de uyuşturucu madde ticareti bakımından önemli bir il olmuştur. Özellikle Lice ilçesi, eroin kaçakçılığında öne çıkan bir yer olarak, hem ABD' de, hem de Avrupa' da en az Türkiye kadar tanınıyordu. Bu dönemde Türkiye'de eroin kaçakçılığı işinde yer alanların arasında çok sayıda Liceli aile bulunuyordu. Bu aileler, 1970'li yıllardan itibaren, Türkiye' de ve başta Almanya ve İngiltere olmak üzere Avrupa' da çok etkili ve faaldiler. Hem transit kaçakçılıkta, hem de sokaktaki dağıtımda söz sahibi idiler.

İşte böyle bir ortamda ortaya çıkan PKK, hem ülke içinde, hem de özellikle Avrupa' da uyuşturucuyla ilgili bütün dengeleri değiştirmiştir. Uyuşturucu kaçakçılığı ile uğraşan kendisine yakın Kürt ailelerinin desteği ile PKK, kısa zamanda İrandan Avrupa'ya uzanan eroin rotasında söz sahibi hale gelmiştir. Örneğin, bir dönem, Avrupa'ya giren eroinin yüzde 40' i PKK kontrolünde gerçekleşmiştir (Çağaptay, 2006).

ABD Dışişleri Bakanlığı, Amerikan Uyuşturucuyla Mücadele Teşkilatı (DEA) ve BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC), PKK'nın 1990'lı yıllar boyunca yoğun bir şekilde uyuşturucu trafiğine dâhil olduğunu belgelemişlerdir. Bu yıllarda Almanya, Hollanda, İtalya ve İspanya gibi Avrupa ülkelerinde mukim PKK'yla bağlantılı olduğu değerlendirilen bazı Kürt aşiretlerin önde gelen üyeleri, Interpol tarafından takip edilmişlerdir (Curtis ve Karacan, 2002).

Tudor (2002)' a göre, Avrupa' da ki illegal faaliyetler içerisinde PKK için en karlı uyuşturucu madde kaçakçılığıdır. Öyle ki, Almanya Federal Baş Savcısına, Avrupa' da ele geçirilen uyuşturucunun yüzde 80'inin, PKK başta olmak üzere Türk kökenli organizasyonlarla bağlantılı olduğu değerlendirilmektedir (Tudor, 2002). Uzmanlara göre PKK, Türkiye'nin İran ve Irak sınırı ile doğu ve güneydoğusunda faal olmanın avantajını kullanmaktadır. Zira bu bölge Doğu-Batı koridorunda, üretim ile tüketim arasında yer almaktadır. Bu hususi konumu sayesinde PKK, Asya'dan Avrupa ülkelerine yönelik eroin kaçakçılığında önemli bir oyuncu haline gelebilmiştir (Roule, 2002).

Alexander (2002), PKK'nın uyuşturucu ve haraçtan yıllık 10 Milyon Dolar kazandığını iddia etmektedir. Zaman içerisinde PKK, FARC'a benzer şekilde sadece uyuşturucu kaçakçılarının haraç alan bir örgüt konumundan, üretiminden sokaktaki dağıtımına kadar uyuşturucu ticaretinin hemen her evresinde aktif rol oynayan bir örgüt haline gelmiştir (Holmberg, 2009; Nikbay, 2007).

PKK, uluslararası arenada da bir kısım destekçilere sahipti. Bunlar arasından, savaşın kıyasına kadar geldiğimiz 1999 yılına kadar Suriye, örgütün en önemli hamisi ve finansörlerinden birisiydi. Örgütün lideri Abdullah Öcalan'a ev sahipliği yaptığı gibi, örgütün askeri, lojistik ve istihbari bütün faaliyetlerini sonuna kadar destekliyordu. 1999 yılında, Türkiye'nin basıncıyla Abdullah Öcalan'ı ülkesinden çıkaran Suriye, bu tarihten sonra yara alan ilişkileri tamir etme adına

Türkiye ile yakınlaşma politikası gütmeye başlamış ve kendisine sunulan en önemli şartı kabul ederek, PKK'ya verdiği desteği sona erdirmiştir.

2004 yılında ateşkesi sona erdiren PKK, Suriye'nin desteğinden yoksun olarak eylemlerine tekrar başlamıştır. Her ne kadar periferideki diğer bazı ülkelerden destek görse de, ciddi anlamda lojistik sıkıntı çekiyordu ve mali açıdan zor durumdaydı. Yeni kaynaklar bulmaya ihtiyacı vardı. Elbette uyuşturucu, bu kaynakların içinde en karlı olanıydı.

İşte böyle bir dönemde, ateşkesin sona erdiği 2004 yılından sonra, Diyarbakır bölgesinde uyuşturucu üretiminin arttığı görülmektedir. Yani, PKK'nın eylemlere başlamasıyla, bölgedeki yasa dışı kenevir ekimi artışı örtüşmektedir. Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü esrar maddesi yakalama verileri de bu değerlendirmeyi teyit eder mahiyettedir. Bütün dünyada kabul gören yaklaşıma göre de bir yerde uyuşturucu yakalamalarında miktar bakımından yaşanan artış, en temel anlamda üretimdeki artışa işaret etmektedir.

Tablo 1. Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü 2001-2013 Yılları Esrar Yakalamaları

YIL	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Esrar (kg)	141	79	160	133	565	1.185	2.690	4.897	6.639	7.281	9.760	12.910	60.604

Diyarbakır, merkez ilçeler hariç olmak üzere 13 ilçeden müteşekkildir ve bunların sekizinde kayda değer bir ekim yoktur. Ekim yapılan ilçeler ise, başta Lice olmak üzere Kocaköy, Hani, Hazro ve Kulp ilçeleri olup, tamamı Diyarbakır'ın kuzeydoğusunda bulunmaktadır. Bu ilçelerin ortak özelliği ise, suyun bol ve topraklarının verimli olmasının yanı sıra, coğrafi açıdan dağlık olmaları ve örgüt mensuplarının yaşam alanı olabilecek yoğun bir bitki örtüsünün mevcudiyetidir. Bu sebeple örgüt mensupları, eylem yapmaya ve bu eylemlerden sonra süratle gizlenebilmeye müsait ve dolayısıyla takip edilmelerinin son derece zor olduğu bu coğrafyayı kendilerine yaşam alanı olarak seçmişlerdir (UTSAM, 2013). PKK, faaliyetlerini bu bölgede yoğunlaştırmakta, bölgede bulunan sığınakları kendisine mesken tutmakta ve eylemlerini özellikle bu bölgede gerçekleştirmektedir.

Kısacası, bölgede uzun zamandır mevcut olan kenevir ekimi, 2005 yılından itibaren, PKK faktörünün devreye girmesiyle önemli miktarda artış kaydetmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi, son dönemde güvenlik güçlerince bölgede yapılan operasyonlar ve bu operasyonların sonucunda istatistiklere giren rakamlar da, bu durumu teyit etmektedir.

Verilerin Toplanması ve Metod

Bu çalışma için kullanılan veriler üç farklı kaynaktan elde edilmiştir: Diyarbakır Valiliği basın duyuruları, Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü arşiv kayıtları ve Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) verileri. Diyarbakır Valiliği basın duyuruları, Valiliğin internet sitesinde herkese açık olarak yayınlanmaktadır. Bu duyurular arasından, Diyarbakır İl Jandarma Komutanlığı'nca hazırlanan basın duyuruları kullanılmıştır. Bu duyuruların neredeyse tamamı Diyarbakır kırsalında meydana gelen terör ve uyuşturucu dâhil, her türlü kaçakçılık olayları -ya da operasyonları- ile ilgilidir ve 2011 yılı ortalarına kadar gitmektedir. Duyurular da; olayın tarihi, yeri ve özelliği ile ilgili bazen uzun, bazen de kısa açıklamalar mevcuttur. Toplamda terör ve uyuşturucu olaylarıyla ilgili 222 duyuru indirilmiş ve analizler için kodlanmıştır. Oluşturulan veri dosyasında; olayın tarihi, meydana geldiği ilçe, olay eğer uyuşturucu operasyonu ise elde edilen uyuşturucu maddeler ve olayın kısa bir özeti vardır.

Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü arşiv kayıtlarından ise, çalışmanın ikinci kısmı için Diyarbakır il merkezinde meydana gelen terör olayları ve uyuşturucu olayları/operasyonları ile ilgili veriler temin edilmiş-

tir. Terör olayları ile ilgili verilerden silahlı saldırı, bombalama, bombalı pankart asma, molotof kokteyli atma ve kundaklama olayları alınmıştır. Bunlar; 2011, 2012 ve 2013 yıllarında -11.11.2013 tarihine kadar- meydana gelen olaylardır. Uyuşturucu olayları ile ilgili veriler ise, iki farklı dosya halinde alınmıştır. Birinci dosyada, Diyarbakır il merkezindeki mahallelerde 2011, 2012 ve 2013 yıllarında yakalanan uyuşturucu kullanıcıları sayıları mevcuttur -yani, her bir mahallede yakalanan kişi sayısı-. Elde edilen verilere göre, bu yıllarda Diyarbakır il merkezindeki 44 mahallede toplam 897 uyuşturucu kullanıcı yakalanmıştır. İkinci dosyada ise, 2011, 2012 ve 2013 yıllarında, yine Diyarbakır il merkezinde torbacı tabir edilen sokak satıcılarına yönelik yapılan 161 uyuşturucu operasyonu ile ilgili; olayın tarihi, adresi ve ele geçirilen uyuşturucu madde miktarı gibi daha detaylı bilgiler vardır.

Yukarıdakilere ilaveten, Türkiye İstatistik Kurumu'ndan Diyarbakır il merkezindeki mahallelerin nüfus, konut sayısı, özel işyeri sayısı bilgileri temin edilmiştir. Bu veriler, 2009 yılına ait veriler olup, istatistikî analizlerde kontrol değişkenleri olarak kullanılmıştır

Veriler şu şekilde analiz edilmiştir: önce, kırsalda meydana gelen terör ve uyuşturucu olaylarının mekâna ve zamana göre dağılımını gösteren bir harita ve bir tablo oluşturulmuş, bunlar kullanılarak kırsal bölgede meydana gelen terör ve uyuşturucu olayları arasındaki ilişki incelenmiştir. Daha sonra, Diyarbakır il merkezinde meydana gelen terör ve uyuşturucu olaylarının mekâna göre dağılımını gösteren bir harita oluşturulmuş ve bu harita kullanılarak terör ve uyuşturucu olaylarının il merkezindeki dağılımı nitel olarak incelenmiştir. Sonrasında ise, il merkezinde meydana gelen terör ve uyuşturucu olayları arasındaki ilişkinin, yapısal eşitlik modeli kullanılarak sağlanması yapılmıştır.

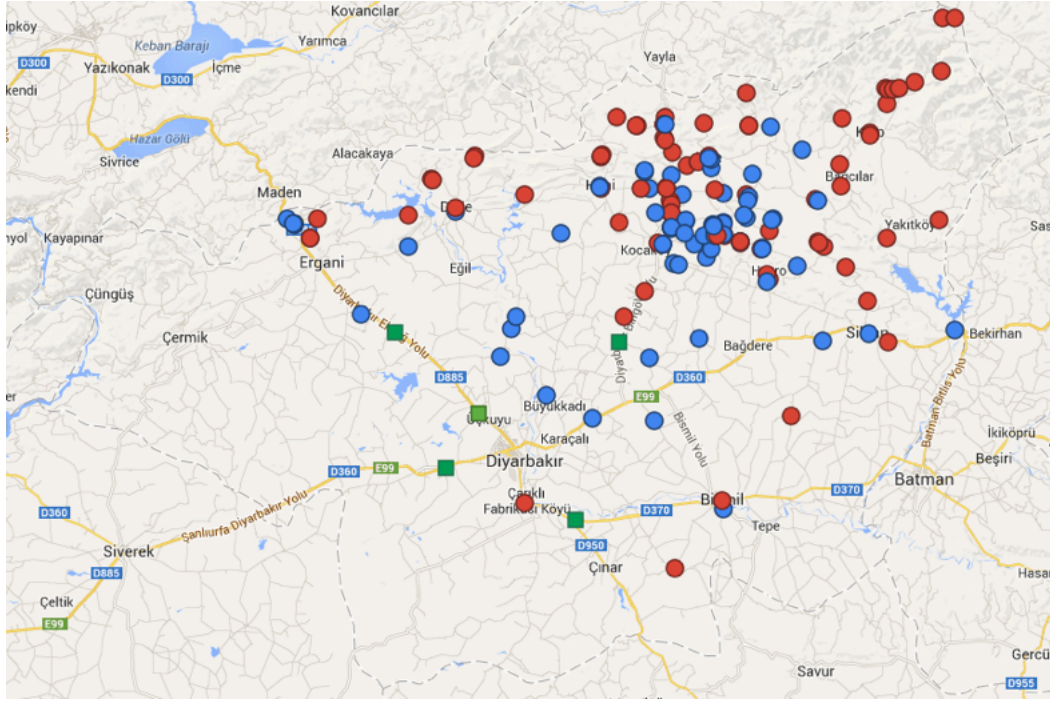
Analiz

Şekil 1'de, kırsal bölgede meydana gelen terör ve uyuşturucu olaylarının dağılımı, üç farklı renkte görülmektedir. Şekilde, kırmızı noktalar terör olayları-

nı; mavi noktalar uyuşturucu operasyonlarını; yeşil kutular da uyuşturucunun yakalandığı yol kontrol noktalarını göstermektedir. Diyarbakır il sınırları kesik çizgilerle belirtilmiştir. Maps.google.com internet adresi kullanılarak hazırlanan haritada, şehirlerarası ana yollar ile diğer yollar da gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere, Diyarbakır kırsalında meydana gelen terör olaylarının neredeyse tamamı, ilin kuzeyindeki ilçelerde meydana gelmiştir. Bunun iki önemli sebebi vardır: ilin kuzeyindeki yerleşim yerlerinde terör örgütüne yönelik taban desteğinin daha fazla olması ve ilin kuzeyinin coğrafi şartlarının teröristlerin saklanmalarına çok daha elverişli olması.

Şekilde yine görülmektedir ki, uyuşturucu olaylarının/operasyonlarının da neredeyse tamamı ilin kuzeyinde gerçekleşmiştir ve en yoğun olduğu yerler, başta Lice olmak üzere Kocaköy, Hazro ve Hani ilçeleridir. Diğer ilçelerde de uyuşturucu operasyonları yapılmakla beraber, sayılan ilçelere göre oldukça azdır. Ayrıca, buralarda görülen uyuşturucu olayları Kocaköy, Hazro, Hani ve Lice'dekilerden nitelik olarak da farklıdır. Kocaköy, Hazro, Hani ve Lice ilçelerinde yapılan operasyonlar uyuşturucunun üretildiği yerlere yönelikken, diğerlerinde uyuşturucunun üretim alanından Batı illerine taşınması esnasında güzergâhta yapılan operasyonlardır ve yakalanan uyuşturucular, miktar olarak üretim yerlerinde ele geçirilen uyuşturucudan çok daha azdır. Özellikle de Diyarbakır'ın hemen kuzeyinde, E-99 Diyarbakır-Elâzığ karayolu boyunca yapılan operasyonlar, bu türden operasyonlardır.

Şekil 1, çok fazla yoruma gerek kalmadan açıkça göstermektedir ki, terör ve uyuşturucu arasında kuvvetli bir ilişki mevcuttur. Verilerin incelenmesinden, terör ile uyuşturucu arasında zaman açısından da bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu ilişkiyi göstermek için Tablo 2 ve Şekil 2 sunulmuştur. Tablo 2'de, terör ve uyuşturucu olaylarının, altışar aylık periyotlara göre dağılımı görülmektedir. Tablo 2'ye göre, terör olay sayıları zamanla azalmış olup, 2011 ve 2012 yıllarında 17 ve üzeri iken, 2013 yılında 8 ve altına düşmüştür. Sayılardaki bu değişim, örgüt ile yürütülen son müzakere süreci ile ilişkilendirilebilir. Uyuşturucu operasyonları açısından ise, 2013 yılı ikinci altı ayına kadar belirgin eğilim görülmezken, 2013 yılı ikinci altı ayında operasyon sayıları neredeyse ikiye katlanmıştır.

Şekil 1. Diyarbakır Kırsalında Terör ve Uyuşturucu Olaylarının Dağılımı

Tablo 2. Diyarbakır Kırsalında Terör ve Uyuşturucu Olayları Dağılımı*

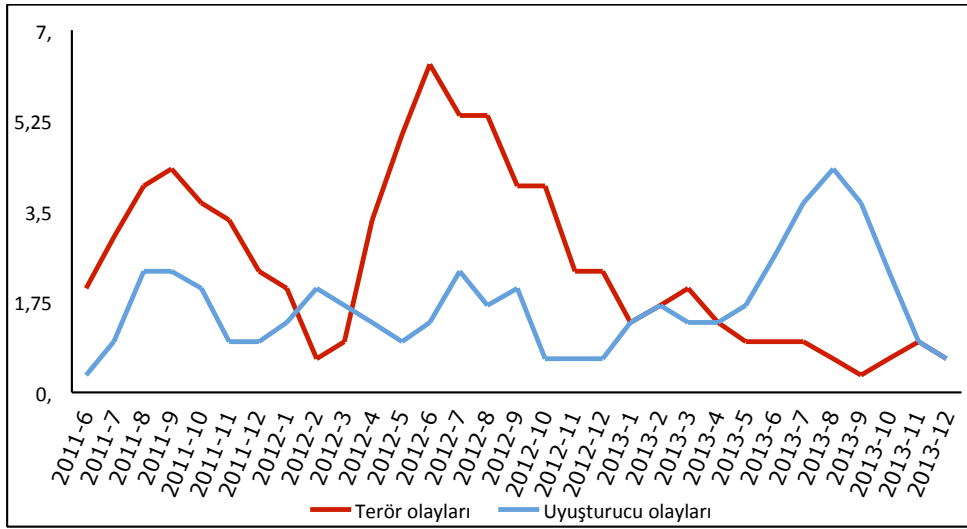
	Terör olayları	Uyuşturucu olayları
2011 ikinci 6 ay	25	10
2012 ilk 6 ay	17	9
2012 ikinci 6 ay	23	7
2013 ilk 6 ay	8	10
2013 ikinci 6 ay	5	17

* Tablodaki uyuşturucu olayları sayılarına yol uygulamaları dâhil değildir.

Tablo 2, Diyarbakır'da terör ve uyuşturucu olaylarının zamana göre dağılımı hakkında bir fikir verirken, aslında birçok şeyi de saklamaktadır. Bunun için Şekil 2 sunulmakta olup, burada terör ve uyuşturucu olaylarının aylara göre dağılımı görülmektedir. Şeklin daha anlaşılır olması ve rastgele dalgalanmalardan etkilenmemesi için şekildeki değerler üçer aylık ortalamalar şeklindedir. Örneğin, 2011 yılı 7'nci aya ait değer, 2011 yılı 6, 7 ve 8'nci aylarına ait değerlerin ortalaması; 2011 yılı 8'inci aya ait değer de, 2011 yılı 7, 8 ve 9'uncu aylarına ait değerlerin ortalamasıdır.

Şekil 2'de göze çarpan birkaç husus vardır. Birincisi, görülüyor ki terör olaylarının sayısı uyuşturucu operasyonlarının sayısından daha fazladır. Ayrıca, terör olayları sayısında büyük dalgalanmalar mevcuttur. Bu dalgalanmalar, mevsimlik dalgalanmalara karşılık gelmekte ve PKK terörünün yaz aylarında artması, kış aylarında ise azalmasından kaynaklanmaktadır. Şekil 2, bu fikri destekler nitelikte olup, 2011 ve 2012 yaz aylarında, terör olayları sayısı zirve yapmıştır. Uyuşturucu operasyonlarında ise terör olaylarındakine benzer büyük dalgalanmalar görülmemekle birlikte, yine de üçer aylık dalgalanmalar göze çarpmaktadır.

Şekil 2'de göze çarpan ikinci husus ise, 2013 yılının diğer iki yıldan farklı olmasıdır. Bu yılda terör olayları sayısında beklenen yükseliş görülmemiş, uyuşturucu operasyonları sayısında ise, tabiri yerindeyse bir patlama yaşanmıştır. Mevcut veriler, ancak 2011 yılı ortalarına kadar gitmektedir. Bizim tahminimiz, hem terör olaylarındaki, hem de uyuşturucu operasyonlarındaki dalgalanmanın, geçmiş yıllarda da 2011 ve 2012 yıllarındakine benzer olduğu şeklindedir. Ama elimizde veri olmadığı için bunu test etmemiz mümkün değildir.

Şekil 2. Diyarbakır kırsalında Terör ve Uyuşturucu Olayları Aylara Göre Dağılımı

Şekil 1, Tablo 1 ve Şekil 2 göstermektedir ki, Diyarbakır kırsalında terör olayları ile uyuşturucu operasyonları arasında kuvvetli bir ilişki mevcuttur. Bu ilişkinin ne anlama geldiği, bilahare daha detaylı bir şekilde tartışılacaktır.

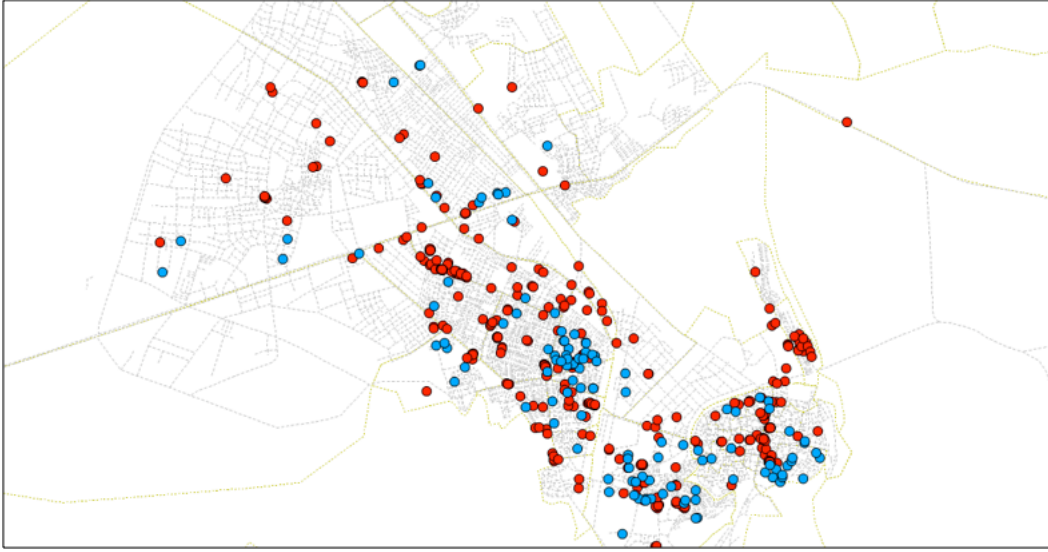
Çalışmanın ikinci kısmını ise, Diyarbakır il merkezinde de benzer ilişkinin görülüp görülemeyeceği sorusu teşkil etmektedir. Buna dair, il merkezinde gerçekleşen terör ve uyuşturucu olaylarının dağılımını gösteren Şekil 3 oluşturulmuştur. Şekilde iki farklı renkte noktalar görülmektedir. Bunlardan kırmızı noktalar silahlı saldırı, el yapımı bomba atma, kundaklama ve molotof kokteyli atma olaylarını; mavi noktalar ise, uyuşturucu kaynaklı yakalamaları göstermektedir.

Şekil 3 incelendiğinde, terör olaylarının ve uyuşturucu yakalamalarının mekânsal dağılımının rastgele olmadığı görülmektedir. Buna göre, terör olayları belirli noktalarda yoğunlaşmış durumdadır. Fiskaya Caddesi, Diyarbakır E Tipi Cezaevi, Balıkçılarbaşı Kavşağı bu yoğunlaşmaların en belirgin üç tanesini teşkil etmektedir. Terör olaylarının yoğunlaştığı başka noktalar da mevcut olmakla beraber, şekil küçük olduğu için çok iyi görünmemektedir. Bunlar arasında en önemlileri Bağlar Polis Merkezi, Gençlik Destek Merkezi, Şehitlik Emniyet Hizmet Binasıdır. Şekilde, uyuşturucu yakalamalarının da belli yerlerde yoğunlaştığı görülmektedir. Uyuşturucu olaylarının en yoğun görüldüğü yerler Bağlar ilçesinde Kaynarte-

pe Mahallesi ve civarı, Sur ilçesinde Hasırlı Mahallesi ve civarı ile Yenişehir ilçesinde Şehitlik Mahallesi'dir. Şehrin kuzeyinde ve güney batısında ise uyuşturucu olayları çok görülmemektedir.

Şekil 3, hem terör olaylarının, hem de uyuşturucu olaylarının şehrin belli yerlerinde yoğunlaştığını göstermektedir ve aslında bu da, kısmen beklenen bir durumdur. Terör olaylarının da uyuşturucu olaylarının da yerleşimin olduğu yerlerde, yani nüfusun yoğun olduğu yerlerde daha çok olması beklenir. Şekilde, her iki tür olayın da yoğun olarak gerçekleştiği yerler, Diyarbakır'ın nüfus açısından da en yoğun olduğu yerler durumundadır. Ama bize göre, bu ilişki sadece nüfustan kaynaklanmamaktadır. Hipotezimizde de ifade edildiği gibi, burada, terör olayları uyuşturucu olaylarına sütte olmaktadır. Onun için, uyuşturucu olayları terör olaylarının olduğu mahallelerde, ya da mahallelere yakın yerlerde daha çok gerçekleşmektedir. Daha açıkçası, uyuşturucu olayları, terör olaylarının meydana geldiği yerlere yakın arka sokaklarda görülmektedir. Şekilde da Bağlar ilçesi Kaynartepe Mahallesi ile Sur ilçesi Balıkçılarbaşı kavşağının güneyindeki yoğunlaşma bunun tipik bir örneğidir. Yani şekil, hipotezimizi destekler niteliktedir. Terör olayları ile uyuşturucu olayları arasında--nüfus ile açıklananın dışında--bir ilişki olup olmadığını anlamak için mevcut veriler, ayrıca yapısal eşitlik modeli kullanılarak analiz edilmiştir.

Şekil 3. Diyarbakir İl Merkezinde Terör Amaçlı Silahlı Saldırı, El Yapımı Bomba Atma, Molotof Kokteyli Atma, Kundaklama ve Uyuşturucu Olayları Dağılımı

Analiz sonuçlarına geçmeden önce birkaç hususu not etmemiz gerekmektedir. Birincisi, analizlerde analiz ünitesi olarak Diyarbakir il merkezinde ki 44 mahalle kullanılmıştır. Analiz ünitesi olarak mahalleler kullanıldığında karşılaşılan önemli bir zorluk, mahallelerin birbirlerinden bağımsız adacıklar olmamasıdır¹. Her bir mahalle, komşusu olan diğer mahallelerden de etkilenmektedir. Buna, mekânsal oto-korelasyon da denmekte ve analizlerde bu korelasyonun bir şekilde kontrol edilmesi gerekmektedir. İkincisi ki bu çalışmayla daha yakından ilişkili, teröristler, genelde kamuya ait binaları, bankaları ve göz önünde bulunan işyerlerini (mesela BİM, A101 benzeri market zincirleri gibi) hedef almaktadırlar. Bu tür yerlerin birçoğu da ana caddeler üzerinde bulunuyorlar ve ana caddelerin önemli bir özelliği ise, mahalleler arasında sınır ko-numunda olmalarıdır. Bu durum, terör olaylarının önemli bir kısmının kodlanmasını zorlaştırmaktadır.

Örneğin, ana cadde üzerinde bulunan bir bankaya terörist saldırısı olduğunu ve bu caddenin de iki mahalle arasında sınır olduğunu düşünelim. Böyle bir durumda olayın hangi mahalleye kodlanacağı gündeme gelecektir. Bunun birkaç çözümü mevcuttur. Birincisi, her iki mahalleye de kodlanabilir ki bu durumda bir olay iki kez sayılmış olur. Onun için bu yol tercih edilebilir değildir. İkincisi, olayın hedefi cad-

denin hangi tarafındaysa, olay o mahalleye kodlanır. Üçüncüsü ise, olay mahallelerden herhangi birisine rastgele kodlanabilir. İkinci ve üçüncü yollar da tercih edilebilir değildir, çünkü ana cadde üzerindeki bir olay her iki mahalleden de etkilenir/her iki mahalleyi de etkiler.

Yukarıda sayılan iki problemi çözmek için, terör olaylarıyla ilgili üç farklı değişken oluşturulmuştur: birincisi, mahalle içinde meydana gelen olaylar; ikincisi, mahalleyi çevreleyen caddeler üzerinde meydana gelen olaylar; üçüncüsü de, yan mahallelerde meydana gelen olaylardır. Yan mahallelerde meydana gelen olaylar değişkeni ile mekânsal oto-korelasyon kontrol edilirken, mahalleyi çevreleyen caddeler üzerinde meydana gelen olaylar değişkeni ile de, ana caddeler problemi çözülmüştür. Böylece, buralarda meydana gelen olayları ne iki defa saymak, ne de mahallelerden birisine (rastgele) atamak zorunda kalınmıştır.

Oluşturulan modelde bağımlı değişken, mahallede meydana gelen uyuşturucu olay sayısıdır. Bağımsız değişkenler de, terör olaylarıyla ilgili oluşturulan üç değişkendir. Bunlara ilaveten, iki de kontrol değişkeni kullanılmıştır. Yukarıda da belirttiği gibi, uyuşturucu olaylarının yerleşimin olduğu yerlerde olması beklenir. Bu sebeple mahalle nüfusu, kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır. Ancak, mahallelerin nüfus dağılımı çok yatık olduğu için, bu değişken, modele

¹ Buna karşılık, kırsaldaki köylerin--az çok--birbirinden bağımsız adacıklara benzediği söylenebilir.

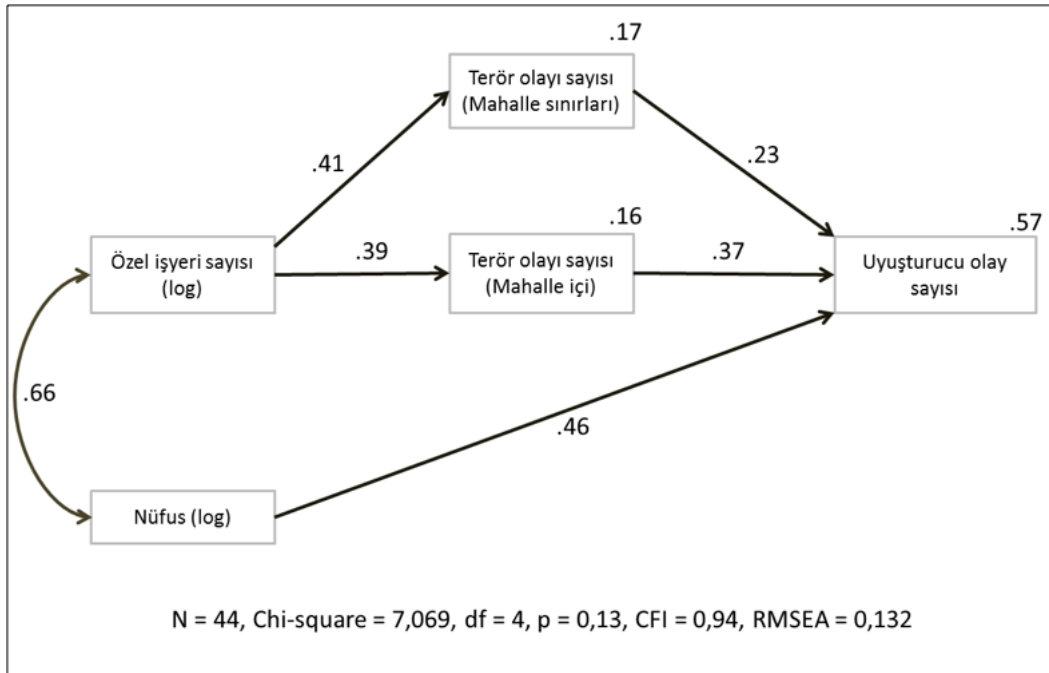
koymadan önce loglanmıştı. Yine yukarıda belirtildiği gibi, teröristler daha çok kamuya ait binaları, bankaları ve öne çıkmış işyerlerini hedef almaktadır ve bu tür yerler de genelde bir arada ve işyerlerinin yoğun olduğu yerlerde bulunmaktadır. Dolayısıyla, terör olaylarının da işyerlerinin yoğun olduğu yerlerde daha çok olması beklenmelidir. Bundan dolayıdır ki, mahalledeki özel işyeri sayısı da kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır. Ayrıca, mahallelerin işyeri sayıları dağılımı da çok yatık olduğundan, bu değişken de modele konmadan önce loglanmıştı.

Oluşturulan modelin analiz sonuçları Şekil 4'ün ilçeği görülmektedir. Şekilde, standardize regresyon çarpanları gösterilmiştir. Yan mahallelerde meydana gelen terör olayları için oluşturulan değişkenin çarpanı, istatistikî olarak anlamlı olmadığı için modelden çıkartılmıştır. Analiz sonuçlarının beklenene çok uygun olduğu görülmüştür. Anlaşılacağı üzere terör olaylarının -hem mahalle içinde, hem de mahalle sınırlarında- uyuşturucu olaylarına etkisi pozitiftir. Ayrıca, standardize çarpanları gösterdiğinden, bu etkiler de çok küçük sayılmaz. Yani, mahalle içindeki terör olayları sayısı bir standart sapma arttığında, uyuşturucu olayları sayısı 0,37 standart sapma artmakta; mahalle sınırlarındaki terör olayları sayısı bir

standart sapma arttığında ise, uyuşturucu olayları sayısı 0,23 standart sapma artmaktadır.

Yine beklendiği gibi, nüfusun da uyuşturucu olayları üzerindeki etkisi pozitiftir. Bununla beraber, nüfus değişkeni loglandığından, nüfusta bir standart sapma artış, uyuşturucu olaylarında 0,47 standart sapma artışa neden oluyor, denemez. Doğrusu, loglanmış nüfusta bir standart sapma artış, uyuşturucu olaylarında 0,47 standart sapma artışa neden olmaktadır. Ayrıca, mahalledeki özel işyerlerinin, hem mahalle içinde, hem de mahallenin sınırlarındaki terör olaylarına etkisi pozitiftir. Nüfusta olduğu gibi, bu değişken de loglandığı için bu bulgu, mahalledeki işyeri sayılarında bir standart sapma artış, terör olayları sayısında 0,41 standart sapma -mahalle sınırlarındaki olaylar için- ve 0,39 standart sapma -mahalle içindeki olaylar için- artışa neden oluyor, şeklinde yorumlanmalıdır. Son olarak, yine beklenildiği gibi, nüfus ile özel işyeri sayısı arasında kuvvetli bir ilişki mevcuttur - $r = 0,66$ -.

Oluşturulan modelin fit istatistiklerine bakıldığında makul seviyede olduğu görülür. Her ne kadar RMSEA değeri yüksek olsa da, (p) değeri düşük ve CFI değeri yüksektir. Ayrıca kullanılan veri sayısının 44 olduğu düşünülürse, model fit istatistiklerinin çok makul olduğu görülecektir.

Şekil 4. Terör ve Uyuşturucu Olayları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Yapısal Eşitlik Modeli

Sonuçta, Şekil 3 ve Şekil 4 göstermektedir ki, terör olayları ile uyuşturucu olayları arasında, Diyarbakır il merkezinde de kuvvetli bir ilişki mevcuttur. Bu ve daha önce Diyarbakır kırsalı için bulunan ilişkilerin, oluşturulan hipotezler açısından ne anlama geldiği ise, aşağıda değerlendirilmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada üç şey bulunmuştur. Birincisi, Diyarbakır kırsalında terör olayları ile uyuşturucu ekimi arasında bir ilişki mevcuttur. Yani, nerede daha fazla terör olayı varsa, orada daha fazla uyuşturucu ekimi vardır ve dolayısıyla bu ilişkinin nedenselliğinden bahsedilebilir. Zira terör olaylarının daha fazla olduğu yerlerde, uyuşturucu operasyonu yapmak hem daha masraflı, hem de daha risklidir. Buralarda uyuşturucu operasyonu yapmak daha masraflıdır, çünkü buralarda operasyon yapılacağı zaman, terör örgütüne döşenmesi muhtemel mayınlar, silahlı saldırı ve pusu gibi çok ciddi tehditlerden dolayı, operasyona zırhlı araçla ve daha geniş güvenlik önlemleri alarak çıkmak elzemdir. Dolayısıyla, terör tehdidi sebebiyle uyuşturucu operasyonlarının riskli olduğu yerlerde, uyuşturucu ekiminin daha fazla olması gerekir. Analiz kısmında gösterilen Şekil 1, bu iddiayı destekler niteliktedir.

Ancak şu da iddia edilebilir: Diyarbakır kırsalında uyuşturucu ekiminin daha çok olduğu bölgeler, PKK terörü başlamadan önce de uyuşturucu ekiminin daha çok olduğu yerlerdi ve PKK terörü buralara uyuşturucudan sonra geldi. Dolayısıyla, argümanımızda zaman yönünden bir problem var gibi durmaktadır: sebep olduğunu iddia ettiğimiz şey -PKK terörü-, sonuç olduğunu iddia ettiğimiz şeyden -uyuşturucu ekimi- daha sonra geliyor. Doğrusu, Diyarbakır'da uyuşturucu ekiminin fazla olduğu yerlerde, -mesela Lice- uyuşturucu ekimi PKK terörü başlamadan önce de vardı. Ancak buralarda uyuşturucu ekimi 2004 yılından sonra kat ve kat artmıştır. Zira PKK, 2004 yılından sonra eylemlerine yeniden başladığında, 1999 yılı öncesinin aksine, arkasında Suriye desteği yoktu. Bu durumda PKK'da eylemlerini finanse edebilmek için, yasa dışı hint keneviri ekimini destekledi. Onun için de uyuşturucu ekimi arttı. Yani, uyuşturucu ekimindeki artış -sonuç olduğunu iddia ettiğimiz şey-, PKK teröründen -sebebi olduğunu iddia ettiğimiz şeyden- daha sonra gerçekleşti.

Çalışmanın bulgularından ikincisi, Diyarbakır kırsalında terör olayları ile uyuşturucu operasyonları arasında zamansal bir ilişkinin mevcudiyetidir ve

bu ilişkinin de nedensel olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca bu ilişki, terör ile uyuşturucu ekimi arasındaki mekânsal ilişkinin de teorik mekanizması durumundadır. Buna göre, terör olayları azaldığında uyuşturucu operasyonları artmaktadır. Aslında terör olayları ile uyuşturucu operasyonları arasında negatif lineer bir ilişki bulunamadı. Olaylardaki mevsimsellik nedeniyle böyle bir ilişki bulmak da zaten mümkün görünmemektedir. Böyle bir ilişkinin var olup olmadığını test edebilmek için zaman serisi analiz yapmak gerekir ki, mevcut veriler buna müsaade etmemektedir. Ancak, 2011 ve 2012 yıllarındaki terör olayı ve uyuşturucu operasyonları sayıları, 2013 yılındaki terör olayı ve uyuşturucu operasyonu sayıları ile karşılaştırıldığında çok açıkça görülmektedir ki, terör olayları ile uyuşturucu operasyonları arasında negatif bir ilişki vardır. Terör olayları daha çok olduğunda uyuşturucu operasyonları daha az yapılmaktadır. Bunun sebebi ise, yukarıda da belirtildiği gibi, terörün olduğu yerde uyuşturucu operasyonu yapmak, daha masraflı ve daha risklidir.

Çalışmanın üçüncü bulgusu, Diyarbakır şehir merkezinde de terör olayları ile uyuşturucu olayları arasında mekânsal bir ilişki olduğudur. Analiz kısmında çok mekanik bir dille ve kısaca geçilen bu bulgu, daha detaylı ve nitel olarak tartışılacak olursa, Diyarbakır şehir merkezinden bahsetmemiz gerekmektedir. Diyarbakır ile ilgili uydu fotoğrafına bakıldığında, mahalleler arasındaki farklı dokular çok kolayca anlaşılmaktadır. Öyle ki; merkez Sur, Bağlar ve Yenişehir ilçelerinde gecekondu evler ve daracık sokaklar ilk bakışta fark edilmektedir. Buralarda yeşil alan adına da neredeyse hiçbir yer yoktur. Buna karşılık Kayapınar ilçesinde geniş caddeler, parklar ve düzenli siteler görülmektedir. Arada ki fark; öncekiler, anormal zamanlarda -olağanüstü hal yıllarında köy boşaltmalar ve göç ile- oluşan yerleşim yerleriyken, sonrakiler de, normal zamanlarda oluşan yerleşim alanlarıdır. Dolayısıyla, bu bölgelerde kentsel dönüşüm gerçekleşmeden, ne terörle ne de uyuşturucu ile sağlıklı bir şekilde mücadele etmek mümkün değildir.

Peki, terör ve uyuşturucu arasındaki bu ilişki sosyal düzensizlikten kaynaklanan sahte (spurious) bir ilişki midir? Sosyal düzensizliğin toplumsal yapıyla ilgili göstergeleri mevcuttur: bunlar; nüfus yoğunluğu, nüfus hareketliliği, heterojenite, bozuk aile yapısı ve fakirliktir (Sampson ve Groves, 1989). TUİK'ten elde edilen verilerle mahallelerin nüfus yoğunluğunu hesaplamak mümkün oldu. Yaptığımız -ama gösterilmeyen- yapısal eşitlik modelinde gördük ki terör-uyuşturucu ilişkisi nüfus yoğunluğundan kaynaklanmamaktadır.

Elimizde sosyal düzensizlik ile ilgili başka veri olmadı-
ğından, sosyal düzensizlik-terör ve sosyal düzensizlik-
uyuşturucu ilişkisi incelenememiş olup, elbette bunlar,
bir başka çalışmanın konusunu teşkil etmektedir.

Kaynakça

- Alexander, Y. (2002). *Combating Terrorism: Strategies of Ten Countries*. University of Michigan Press.
- Arnold, G. (2005). *The International Drugs Trade*. New York: Routledge.
- Björnehed, E. (2004). Narco-Terrorism: The Merger of the War on Drugs and the War on Terror. *Global Crime*, 6(3-4), August–November, 305–324.
- Cagaptay, S. (2006). How Can Europe Address its PKK Problem? *Transatlantic Institute*, 22 November 2006.
- Carpenter, T. G. (2003). *Bad Neighbour Policy – Washington's Futile War on Drugs in Latin America*. New York: Palgrave Macmillan.
- Curtis, G.E. & Karacan, T. (2002). A study prepared by the federal research division, Library of Congress under an inter-agency agreement with the United States Government, retrieved from <http://www.loc.gov/rr/frd/>
- Davids, D.J. (2002). *Narcoterrorism – A Unified Strategy to Fight a Growing Terrorist Menace*. Ardsley (NY): Transnational Publishers.
- Dishman, C. (2005). The Leaderless Nexus: When Crime and Terror Converge. *Studies in Conflict & Terrorism*, 28, 237-252.
- Hartelius, J. (2008). Narco-terrorism. Policy Paper, retrieved from www.ewi.info/system/files/reports/Narcoterrorism.pdf
- Holmberg, J. (2009). Narcoterrorism. PUBP 710. May 11. retrieved from http://tracc.gmu.edu/pdfs/student_research/HolmbergNarcoterrorism.pdf
- Hutchinson, A., (2002). "International Drug Trafficking and Terrorism" testimony given before the Senate Judiciary Committee Subcommittee on Technology, Terrorism and Government Information, Department of State, Washington DC, 13 May 2002, p. 1.
- Kenney, M. (2007). *From Pablo to Osama*. University Park (PA): Penn State Press.
- Makarenko, T. (2004). The Crime-Terror Continuum: Tracing the Interplay between Transnational Organised Crime and Terrorism. *Global Crime*, 6(1), 129-145
- Mcculloch, J. & Pickering, S. (2005). Suppressing the Financing of Terrorism: Proliferating State Crime, Eroding Censure and Extending Neo-colonialism. *British Journal of Criminology*, 45, 470-486.
- Nikbay, O. (2007). *Understanding and Responding to the Terrorism Phenomenon*. IOS Press.
- Orttung, R. (2006). *National Counter Terrorism Strategies*. IOS Press.
- Roule, T. (2002). The Terrorist financial network of the PKK. *Jane's Terrorism and Security Monitor*, 17 June.
- Sampson, R.J. ve Groves, W.B. (1989). Community structure and crime: Testing social-disorganization theory. *American Journal of Sociology*, 94(4), 774-802.
- Sanderson, T. M. (2004). Transnational Terror and Organized Crime: Blurring the Lines. *SAIS Review*, 24(1), 49-61.
- Shelley, L. I. (2002). The Nexus of Organized International Criminals and Terrorism. *International Annals of Criminology*, 20(1-2), 85-92.
- Shelley, L. I. & Picarelli, J. T. (2002). Methods Not Motives: Implications of the Convergence of International Organized Crime and Terrorism. *Police Practice and Research*, 3(4), 305-318.
- Tudor, R. (2002). "The drugs mafia finances the terrorist organization in Romania," Ziuu (Bucharest), 11 February, FBIS Document EUP20020211000247).
- UTSAM Raporlar Serisi: 28. Yasadışı Kenevir Ekimiyle Mücadele. Temmuz 2013.
- United Nations Security Council Presidential Statement, "Peace and Security in Africa: Drug trafficking as a threat to inter-national security", 9 December 2009. Available at http://www.unodc.org/documents/frontpage/SC_President_Drug_Trafficking.pdf.
- Ventura, M. (1998). 'It is the PKK that Brings Heroin to Italy', *Il Giornale* (Milan), December 15th.
- Weinberg, L., A. Pedahzur and S. Hirsch-Hoeffler (2004). The Challenges of Conceptualizing Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 16(4), 779-794.